

A&W-rapport 621

ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN DE LOCATIE SKOATTERWÂLD 2^E EN 3^E FASE TE HEERENVEEN

in opdracht van

A&W-rapport 621

**ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN DE
LOCATIE SKOATTERWÂLD 2^E EN 3^E
FASE TE HEERENVEEN**

M.Koopmans

ISO 9001

Accredited by RvA

Projectnummer	Projectleider	Status
547HEV.04	W. Bijkerk	Eindrapport
Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	M.Groeneweg	16 maart 2005

M. KOOPMANS 2005.

Ecologische beoordeling van de locatie Skoatterwâld 2^e en 3^e fase te Heerenveen. A&W-rapport 621. Altenburg & Wymenga, ecologisch onderzoek bv, Veenwouden

OPDRACHTGEVER

Gemeente Heerenveen
Postbus 15000
8440 GA Heerenveen
Tel. (0513) 61 76 17

FOTO VOORPLAAT

Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang:
Benny Klazenga, Katlijk

UITVOERDER

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Veenwouden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
e-mail: info@altwym.nl
web: www.altwym.nl

INHOUD

1. INLEIDING	1
1.1. Aanleiding en doel	1
1.2. Opzet van de rapportage	1
1.3. De ecologische beoordeling	1
2. VOorgenomen Plannen	5
2.1. Huidige situatie	5
2.2. Inrichtingsplannen	5
3. BESCHERMDE GEBIEDEN	7
4. BESCHERMDE SOORTEN	9
4.1. Algemeen	9
4.2. Vegetatie en plantensoorten	10
4.3. Libellen, dagvlinders en andere insecten	10
4.4. Vissen	11
4.5. Amfibieën en reptielen	12
4.6. Vogels	13
4.7. Zoogdieren	13
4.8. Samenvatting ecologische betekenis	14
5. EFFECTEN EN BEOORDELING	17
5.1. Verlies aan habitats en soorten	17
5.2. Achteruitgang in kwaliteit	18
5.3. Ruimtelijke samenhang	19
5.4. Beoordeling in het licht van de wet- en regelgeving	19
6. CONCLUSIES	23
6.1. Conclusies	23
LITERATUUR	25
Bijlage 1. Relevante Wet- en regelgeving	

1. INLEIDING

1.1. AANLEIDING EN DOEL

De gemeente bereidt de 2^e en 3^e fase van de aanleg van de woonwijk Skoatterwâld voor aan de zuidkant van Heerenveen. Het plan omvat naast de bouw van een woonwijk ook bijbehorende natuur en recreatieve voorzieningen.

In verband met de Flora- en faunawet en de Europese richtlijnen (de Habitatrictlijn en de Vogelrichtlijn) is het nodig om vooraf te toetsen of ruimtelijke en andere ingrepen niet conflicteren met het voortbestaan van beschermde gebieden en planten- en diersoorten.

Op dit moment bevindt de planvorming van het gebied zich in een fase van ontwikkeling en voorbereiding. Het daartoe benodigde onderzoek, te weten literatuuronderzoek, veldonderzoek en raadpleging van lokale deskundigen, is in opdracht van de gemeente Heerenveen in 2004 uitgevoerd door Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Deze rapportage bevat hiervan de bevindingen. Het rapport geldt als voortoets in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrictlijn. De rapportage gaat uitsluitend in op ecologische aspecten van de plannen. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde.

1.2. OPZET VAN DE RAPPORTAGE

Als startpunt voor de beoordeling schetst hoofdstuk 2 de huidige situatie en de voorgenomen ingrepen. Hoofdstuk 3 geeft aan welke Speciale beschermingszones en Ecologische verbindingszones in de omgeving van het onderzoeksgebied aanwezig of gepland zijn. Hierbij komt ook aan de orde of er ecologische relaties zijn tussen het plangebied en omliggende natuurgebieden. Hoofdstuk 4 brengt aan de hand van literatuuronderzoek en veldonderzoek de soortendiversiteit van het plangebied in kaart. Het gaat hier om planten- en diersoorten die speciale bescherming kennen, dan wel een indicatie geven van de kwaliteiten van het gebied. Hoofdstuk 5 beschrijft de mogelijke effecten van de ingreep op de aanwezige natuurwaarden. Deze effecten worden getoetst aan de relevante wet- en regelgeving, in het bijzonder de Flora- en faunawet en de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn. In hoofdstuk 6 staat een samenvatting van de conclusies die in voorafgaande hoofdstukken zijn getrokken.

1.3. DE ECOLOGISCHE BEOORDELING

Algemeen

De wettelijke bescherming van natuur- en landschapswaarden in Nederland valt in grote lijnen uiteen in twee delen. Enerzijds is sprake van gebiedsbescherming, waarbij gebieden met bijzondere waarden wettelijk worden beschermd. Dit is planologisch vastgelegd in het bestemmingsplan. Hierbij gaat het onder meer om natuureservaten, relatienota-gebieden,

andere in het bestemmingsplan aangeduide gebieden en Speciale beschermingszones in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.

Anderzijds regelt de Flora- en faunawet de soortbescherming. Dat betekent dat bepaalde soorten, al naar gelang hun zeldzaamheid of status, beschermd worden door deze wet. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen zijn hierin opgenomen. De genoemde wetgeving geeft aan dat voor nieuwe plannen en ontwikkelingen een toetsing noodzakelijk is of deze geen schade berokkenen aan beschermde gebieden of beschermde soorten. In Bijlage 1 staat een samenvatting van de ecologische wetgeving.

Per 1 januari 2005 is de nieuwe Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Deze AMvB bepaalt het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren. De maatregel onderscheidt verschillende activiteiten (zie Bijlage I) en drie categorieën van soorten:

1. soorten waarvoor *vrijstelling* geldt (licht beschermde soorten);
2. soorten waarvoor vrijstelling geldt, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een goedgekeurde *gedragscode* (middelzwaar beschermde soorten);
3. soorten waarvoor *onthefving* moet worden aangevraagd (zwaar beschermde soorten).

De eerste categorie geldt voor een aantal beschermde, maar algemeen voorkomende planten- en diersoorten (zoals Zwanebloem, Bosmuis, Bunzing, Bruine kikker), volgens tabel 1 bij de AMvB.

De tweede categorie geldt voor broedvogels en een aantal andere soorten, vermeld in tabel 2 bij de AMvB. De gedragscode voor deze soorten moet een sector of ondernemer zelf opstellen en ter goedkeuring voorleggen bij de minister van Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

De soorten van de derde categorie staan in tabel 3 bij de AMvB. Deze tabel bevat ook alle soorten die op bijlage IV van de Habitatrichtlijn staan. De ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
2. er is geen alternatief;
3. de ingreep doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort.

Aan alle drie de criteria moet voldaan zijn. Deze uitgebreide toets is ook nodig bij mogelijke verstoring van vogels in het broedseizoen.

Status van de ecologische beoordeling

De ecologische beoordeling geeft een beeld van de ecologische kwaliteiten en van de effecten van de geplande ingrepen. Hierna vindt een toetsing plaats aan de bepalingen in de genoemde regelgeving. Soms heeft een plan of project ecologisch gezien wel effecten, maar leidt het niet tot overtreding van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. In een dergelijk geval stuit een project niet op wettelijke bezwaren, terwijl er toch ecologische waarden bij de uitvoering verloren kunnen gaan. De gemeente en andere relevante overheden moeten dan een eigen afweging maken over de uitvoering van plannen, waarbij de Flora- en faunawet en Europese richtlijnen natuurgerichte kaders zijn waarmee rekening gehouden moet worden. Als overtreding van verbodsbepalingen plaatsvindt, dienen één of meer gedragscodes te worden ingediend of ontheffingen van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden bij de Dienst LASER van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Altenburg & Wymenga bv presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling.

Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadpleegt men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten.

2. VOORGENOMEN PLANNEN

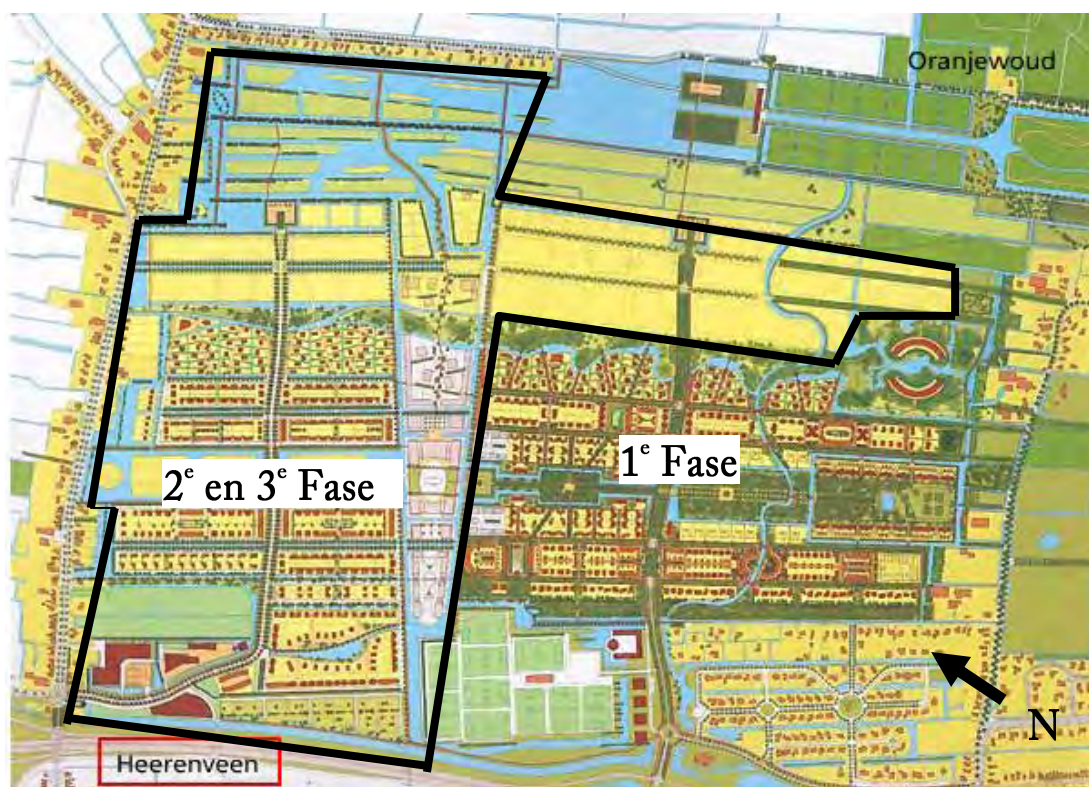
2.1. HUIDIGE SITUATIE

Situering en terreinkenmerken

De planlocatie Skoatterwâld 2^e en 3^e fase ligt aan de oostkant van Heerenveen en omvat een oppervlakte van ongeveer 180 hectare. Het plangebied sluit aan op een al gerealiseerde deel van de woonwijk Skoatterwâld en wordt begrensd door de zuidelijke middenvaart, aan de westkant door de A32, de Woudsterweg aan de oostzijde en Het Meer aan de noordkant. In de huidige situatie heeft het plangebied nog een agrarische functie met vooral veehouderij en plaatselijk akkerbouw. De ondergrond van het plangebied bestaat uit veengrond. Door het plangebied lopen sloten, die in het zuiden van het plangebied niet alle watervoerend zijn. In de tocht die van west naar oost loopt, staat wel het gehele jaar water.

2.2. INRICHTINGSPANNEN

In figuur 1 wordt een overzicht gegeven van de inrichtingsschets van het plangebied (www.skoatterwald.nl). Het onderzochte plangebied is zwart omlijnd.

Figuur 1.
Inrichtingsschets van het plangebied.

In het plangebied voorziet in de realisering van ongeveer 1700 grondgebonden woningen en voorzieningen. Het voorzieningencentrum voor de wijk wordt in het zuidelijk deel van het plangebied gerealiseerd. Dit centrum, begrensd door de twee vaarten, vormt de scheiding tussen de bosrijke 1e fase en de waterrijke 2e en 3e fase van Skoatterwâld. Het waterrijke karakter van de 2e en 3e fase komt het sterkst tot uitdrukking in het noordoosten van het plangebied en door de vele waterlopen door de wijk heen. De natuurzone aan de oostkant sluit aan op het museum Beldvérdère en het museumpark. Aan de westkant van het plangebied ligt de zogenaamde rijkswegzone, die getypeerd wordt door veel open groene ruimte met specifieke functies: het volkstuintencomplex, de agrarische school, sportpark Skoatterwâld en een tijdelijke parkeervoorziening voor het voetbalstadion.

3. BESCHERMDE GEBIEDEN

Algemeen

De EG verplicht lidstaten, waaronder Nederland, om Speciale beschermingszones (SBZ's) in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn aan te wijzen. Deze Speciale beschermingszones hebben een hoge wettelijke bescherming (www.minlnv.nl/natura2000). De Vogelrichtlijn richt zich op de bescherming van in het wild levende vogelsoorten en op de instandhouding van hun leefgebieden. De Habitatrichtlijn beschermt speciale habitattypen evenals bijzondere en zeldzame soorten planten en dieren.

Naast de SBZ's zijn er andere beschermde natuurgebieden bijvoorbeeld binnen de Ecologische hoofdstructuur, beschermd door de Natuurbeschermingwet (Nb-wet) of door het bestemmingsplan buitengebied. Dit hoofdstuk geeft aan of er ecologische relaties zijn tussen het plangebied en omliggende natuurgebieden ('externe werking').

Externe werking

Overheden dienen de kwaliteit van de SBZ's te waarborgen. Deze gebieden zijn aangewezen wegens het voorkomen van bepaalde zeldzame en kwetsbare soorten en habitattypen (de zogenaamd 'kwalificerende waarden'). De kwaliteit is mede afhankelijk van de ruime omgeving. Wanneer op korte afstand een nieuwe ontwikkeling wordt gepland die een negatief effect op de kwalificerende waarden met zich meebrengt, is sprake van 'externe werking'. Externe werking treedt ook op als soorten waarvoor een SBZ is aangewezen ('kwalificerende soorten') tevens gebruik maken van het plangebied. Door de ruimtelijke ontwikkelingen kan het gebruik van het plangebied bedreigd worden. Deze situatie treedt op als een SBZ is aangewezen wegens grote aantallen rustende ganzen, die in het aangrenzende plangebied foerageren. Lokale en regionale overheden mogen daarom in bestemmingsplannen geen ontwikkelingen mogelijk maken die in potentie een bedreiging voor de SBZ's inhouden. Dit geldt voor nieuwe ontwikkelingen, maar in beginsel ook voor bestaand gebruik.

Vogelrichtlijngebieden

Het plangebied maakt geen deel uit van een Vogelrichtlijngebied. Het Vogelrichtlijngebied in de omgeving van het plangebied is SBZ De Deelen, dat vijf kilometer ten noorden van het plangebied ligt. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ.

Habitatrichtlijngebieden

Het Habitatrichtlijngebied de Rottige Meenthe en Brandemeer ligt op tien kilometer ten zuidwesten van het plangebied. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ.

Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De Ecologische hoofdstructuur omvat natuureservaten, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingszones. Het beleid in deze gebieden richt zich op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden (www.natura2000). Het plangebied behoort niet tot de Ecologische hoofdstructuur.

Natuurbeschermingsstatus plangebied

In of bij het plangebied liggen geen gebieden die beschermd zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet.

4. BESCHERMDE SOORTEN

4.1. ALGEMEEN

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de ecologische kwaliteiten van het plangebied, gebaseerd op het uitgevoerde veldonderzoek in de periode mei tot augustus 2004, overzichtswerken, websites, informatie van derden en andere bronnen. Het onderzoek richt zich op beschermde en kritische soorten van de Flora- en faunawet, soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijsten van Nederland (LNV 2004) en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten.

Informatie natuurloket

Om een eerste indruk te krijgen van de aanwezige beschermde planten en dieren, die voor de verschillende Nederlandse wetten en Europese richtlijnen van belang zijn, is het Natuurloket geraadpleegd (www.natuurloket.nl). Het Natuurloket geeft een overzicht van de gegevens van de Particuliere Gegevensleverende Organisaties (PGO's), die zijn verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora & Fauna. De gegevens zijn weergegeven op kilometerhokniveau¹. Bij informatie moet er rekening mee gehouden worden dat de kilometerhokken de grenzen van het plangebied overschrijden en dat de gegevens (tientallen) jaren oud kunnen zijn. Dit betekent dat de aangetroffen soorten mogelijk niet voorkomen in het plangebied. Wel genereren de gegevens aandachtspunten voor het veldonderzoek.

Tabel 1.

Samenvattend overzicht van beschermde en bedreigde soorten van planten- en diergroepen binnen een vijftal kilometerhokken waarin het onderzoeksgebied ligt. FF = Flora- en faunawet, H/V= Habitatrichtlijn/ Vogelrichtlijn, RL = Rode Lijsten (www.natuurloket.nl). De resultaten in de kolommen geven de minimale en maximale waarden aan.

Soortgroep	FF	H/V	RL	Volledigheid
Vaatplanten	1 - 5	-	1 - 7	slecht tot goed onderzocht
Mossen	-	-	-	niet – matig onderzocht
Korstmossen	-	-	0 - 3	niet tot redelijk onderzocht
Paddestoelen	-	-	0 - 15	niet - redelijk onderzocht
Zoogdieren	1 - 2	0 - 1	-	niet – slecht onderzocht
Broedvogels	0 - 56	-	0 - 5	niet - goed onderzocht
Watervogels	0 - 28	-	-	niet - redelijk onderzocht
Reptielen	0 - 1	-	0 - 1	niet - redelijk onderzocht
Amfibieën	0 - 1	0 - 1	-	niet - slecht onderzocht
Vissen	-	-	-	niet - redelijk onderzocht
Dagvlinders	0 - 1	-	0 - 1	matig - goed onderzocht
Nachtvlinders	-	-	-	niet onderzocht
Libellen	-	-	-	niet onderzocht
Sprinkhanen	-	-	-	niet - matig onderzocht
Overige ongewervelden	-	-	-	niet onderzocht

¹ Kilometerhokken: De kaart van Nederland is door de Topografische Dienst verdeeld in blokken van 1 bij 1 km, de zogenaamde kilometerhokken. De plaatsaanduiding van een kilometerhok bestaat uit de coördinaten van de x-as en de y-as die elkaar in de linker onderhoek van het hok snijden.

Het plangebied valt binnen vijf kilometerhokken (www.natuurloket.nl). Tabel 1 laat zien, dat in de omgeving van het plangebied in het kader van de Flora- en faunawet een groot aantal beschermde planten- en diersoorten voorkomt. In het overzicht staan tevens soorten van de Rode Lijst met bedreigde planten- of diersoorten. Ook blijkt dat het plangebied en omgeving door de PGO's niet volledig is onderzocht op het voorkomen van beschermde soorten.

Overzichtwerken en andere bronnen

Behalve via het Natuurloket is in een aantal overzichtswerken en websites nagegaan welke bijzondere planten- en diersoorten er in de ruime omgeving van het betreffende plangebied voorkomen. De meeste van deze bronnen presenteren hun gegevens op het niveau van uurhokken (5x5 kilometer). Deze standaardwerken bevatten gegevens van vleermuizen en overige zoogdieren (Broekhuizen *et al.* 1992, Limpens *et al.* 1997, Dijkstra 1997), broedvogels (Bijlsma *et al.* 2001, SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002), amfibieën en reptielen (Bergmans & Zuiderwijk 1986, www.ravon.nl), vissen (de Nie 1996, www.ravon.nl), vlinders (Tax 1989, Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000, EIS 2003) en libellen (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002, EIS 2003).

Veldonderzoek

Naast literatuuronderzoek zijn de natuurwaarden in het plangebied onderzocht aan de hand van veldonderzoek. In de periode mei tot augustus vonden zes bezoeken plaats. Dit veldonderzoek richtte zich op het voorkomen van zeldzame en beschermde vlinders, libellen, amfibieën, vissen, waterkevers en zoogdieren. Speciale aandacht ging uit naar de betekenis van het plangebied voor streng beschermde vleermuizen.

4.2. VEGETATIE EN PLANTENSOORTEN

Het plangebied bestaat voor het grootste deel uit soortenarm grasland met enkele maïsakkers. De graslanden behoren tot algemene raaigras – beemdgrasweiden, kenmerkend voor een intensief agrarische gebruik van deze percelen. Op één locatie is een perceel met Gestreepte witbol aangetroffen.

Op de percelen komen geen beschermde planten voor. In de sloten van het plangebied groeit de beschermde Zwanebloem. Bovendien is op twee locaties de beschermde soort Koningsvaren aangetroffen. Het gaat hier om enkele losse exemplaren. Op enkele plekken is Krabbescheer gevonden. Verder groeien soorten als Drijvend fonteinkruid en Stijve waterranonkel veelvuldig in de sloten en deze soorten indiceren een goede waterkwaliteit. In de sloten aan de oostkant van het plangebied groeien goed ontwikkelde slootvegetaties.

4.3. LIBELLEN, DAGVLINDERS EN ANDERE INSECTEN

Libellen

Libellen hebben water nodig om zich voort te planten: volwassen libellen zetten hun eieren meestal af op waterplanten, waarna de libellenlarven enkele maanden tot meerdere jaren in het water verblijven. De ontwikkelingsduur van de larve verschilt sterk per soort en is afhankelijk van temperatuur en voedselrijkdom van het water. In de zomerperiode maken de larven de ontwikkeling door naar volwassen libel, en kruipen ze (letterlijk) uit de huid van de larve om de laatste fase van hun leven boven water door te brengen. Vooral waterrijke

gebieden met schoon en helder water kenmerken zich door een rijke libellenfauna (Wasscher *et al.* 1995, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002).

Uit waarnemingen in 2004 blijkt het voorkomen van algemene soorten zoals Houtpantserjuffer, Variabele waterjuffer, Lantaarntje, Grote roodoogjuffer, Viervlek, Kleine roodoogjuffer, Steenrode heidelibel, Gewone oeverlibel, Bruine glazenmaker en Grote keizerlibel. Er is één bijzondere libellensoort in het plangebied aangetroffen: de Vroege glazenmaker, een soort die op de Rode Lijst staat. Van deze soort is geen voortplanting in het plangebied vastgesteld.

In enkele sloten is Krabbescheer aangetroffen en deze soort is een waardplant voor de streng beschermde Groene glazenmaker. Deze libel is tijdens het veldonderzoek niet in het plangebied vastgesteld.

Dagvlinders

Voor dagvlinders is de aanwezigheid van waardplanten en nectarplanten van belang. De rupsen van veel vlindersoorten zijn kieskeurig en gespecialiseerd op één of enkele waardplanten. De volwassen vlinders hebben bloeiende planten met veel nectar nodig om van te leven en zijn daarbij minder selectief dan de rupsen. Vlinders worden vooral aangetrokken door bloemrijke ruigten met soorten als Wilgenroosje, Grote kattenstaart, Gewone wederik, Koninginnekruid en distels. (Tax 1989, Vlinderwerkgroep Fryslân & De Vlinderstichting 2000). Deze planten zijn in het onderzoeksgebied slechts in beperkte mate aanwezig langs de oevers van sloten, vooral waar de vegetatie minder vaak wordt gemaaid en de slootkanten zijn afgezet met prikkel- of schrikdraad tegen vertrapping door het vee. Het open grasland en de maïsakkers van het onderzoeksgebied zijn gezien het gangbare agrarisch gebruik niet geschikt voor kritische soorten dagvlinders.

Uit de recente verspreidingsgegevens van dagvlinders in Fryslân (Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000, EIS 2003) blijkt, dat in het plangebied en directe omgeving één bijzondere en beschermde vlindersoort voorkomt van de Flora- en faunawet. Het gaat hier om de Rouwmantel. Deze soort plant zich in Nederland waarschijnlijk niet meer voort en waarnemingen van deze soort betreft zwervers uit omliggende landen. Tijdens veldonderzoek in 2004 zijn verschillende algemene soorten dagvlinders in het plangebied aangetroffen waaronder, Geelsprietdikkopje, Klein koolwitje, Dagpauwoog, Kleine vos en Bruin zandoogje. Het biotoop is niet geschikt voor zeldzame en kritische vlindersoorten.

Overige insecten

Waterkevers

In juni 2004 is in het plangebied gezocht naar exemplaren van de Gestreepte waterroofkever, een zwaar beschermde soort volgens de Flora- en faunawet. Deze soort komt voor in het gebied De Deelen op ongeveer vijf kilometer ten noorden van het plangebied. De Gestreepte waterroofkever lijkt een voorkeur te hebben voor wat grotere wateren in het veenweidegebied, zoals brede sloten of plassen. Deze soort is niet in het plangebied aangetroffen. In het plangebied zijn geen beschermde insecten aangetroffen.

4.4. VISSSEN

Over de verspreiding van zeldzame en beschermde vissen is in een groot deel van Nederland vrij weinig bekend. Toch wordt aangenomen dat in poldersloten, beschermde soorten als de Bittervoorn, Kleine en Grote modderkruiper kunnen voorkomen (de Nie 1996, Zollinger *et al.* 2003, www.ravon.nl).

Om een beeld te krijgen van het voorkomen van vissen is in juni 2004 een aantal sloten in het plangebied met een schepnet onderzocht. In augustus 2004 zijn aanvullend enkele sloten bemonsterd met elektrovisserij.

Bij de schepnetvangsten in de sloten zijn Tiendoornige stekelbaarzen, Snoeken en Baarsen gevangen, alle algemene onbeschermden soorten. Bovendien zijn op twee locaties in totaal zeven Kleine modderkruipers aangetroffen. Deze soort staat op bijlage II van de Habitatrichtlijn en op de Rode Lijst en wordt beschermd door de Flora- en faunawet. De Kleine modderkruiper is in Nederland ruim verspreid en komt in hoge aantallen voor in laagveen en zeekleigebieden evenals de oeverzones van IJsselmeer (de Nie 1996).

Bij de elektrobemonstering van de sloten zijn in een sloot in het centrale deel van het gebied acht soorten gevangen, waaronder een aantal van de Kleine modderkruiper. Aangenomen kan worden dat deze soort in alle watervoerende sloten in het plangebied voorkomt. In de sloten werden ook enkele kleine individuen van de Kleine modderkruiper gevangen (eerste jaarsklassen) wat duidt op een succesvolle voortplanting van deze soort.

Tabel 2.

Overzicht van de vangst en beschermingsstatus van de gevangen vis met behulp van elektrobemonstering in augustus.

Soort	Status	FF-wet	Aantal
Blankvoorn	-	-	48
Kolblei	-	-	9
Ruisvoorn	-	-	5
Pos	-	-	1
Baars	-	-	15
Snoek	-	-	17
Zeelt	-	-	3
Kleine modderkruiper	bijlage II	+	8

4.5. AMFIBIEËN EN REPTIELEN

Amfibieën

Amfibieën gebruiken in de loop van het jaar verschillende biotopen. Voor de voortplanting zijn ze gebonden aan water, liefst stilstaand water zonder al te veel vis, waarin ze hun eieren kunnen afzetten. Kikkers zetten hun eieren af in klompen (kikkerdril), padden in snoeren en salamanders vouwen hun eitjes stuk voor stuk in blaadjes van waterplanten. De eiafzet vindt plaats van het vroege voorjaar (Heikikker, Gewone pad, Bruine kikker) tot in de voorzomer (Groene kikker). De volwassen dieren kruipen na de voortplanting het land op naar het zomerbiotoop: zoals grazige en ruige terreinen, waar ze zich kunnen schuilhouden en voedsel kunnen zoeken (insecten). In het najaar zoeken ze hun winterbiotoop op. De meeste groene kikkers overwinteren in het water en zoeken bescherming tegen de kou in de dikke modderlaag op de onderwaterbodem. Andere kikkers, padden en salamanders kruipen weg in de modder, onder huizen, tussen boomwortels, onder stapels hout en dergelijke.

Recente verspreidingsgegevens geven aan dat in het plangebied algemene soorten voorkomen als Grote groene kikker, Bruine kikker, Gewone pad en de Kleine watersalamander (www.ravon.nl). Tijdens het veldonderzoek in 2004 zijn alleen algemene soorten als Bruine Kikker, Grote groene kikker en Kleine watersalamander in het plangebied aangetroffen.

Reptielen

Reptielen komen in Fryslân vooral voor in de bos- en heidegebieden in het zuidoosten van de provincie, zoals in de nabijgelegen van Oranjewoud (www.ravon.nl). In het plangebied zijn tijdens het veldbezoek in 2004 geen reptielen aangetroffen. Het biotoop is in het plangebied niet geschikt voor deze soorten.

4.6. VOGELS

Het plangebied is vooral geschikt voor weidevogels. Het gaat hier veelal om niet-kritische soorten als Kievit en Scholekster. Soorten als Tureluur en Grutto komen er in lage aantallen voor. Verder worden in het zuiden van het plangebied plaatselijk algemene singelvogels aangetroffen zoals Grasmus. In het plangebied is ook het broeden van de Kuifeend bevestigd door de waarneming van een vrouwtje met jonge eendjes. Aan de oostkant van het plangebied werd in een zandbult twee nesten van de Oeverzwaluw aangetroffen.

4.7. ZOOGDIEREN

Uit verspreidingsgegevens van zoogdieren (Broekhuizen *et al.* 1992, Limpens *et al.* 1997) blijkt, dat, buiten vleermuizen, in het plangebied en omgeving geen beschermde of Rode-Lijstsoorten waargenomen zijn. Er is over het plangebied en omgeving echter ook weinig onderzoek aan zoogdieren bekend (www.natuurloket.nl). Het uurhok waarin het plangebied valt, geeft de volgende algemene zoogdieren: Egel, Bosspitsmuis, Dwergspitsmuis, Huisspitsmuis, Mol, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Ree, Rosse woelmuis, Woelrat, Aardmuis, Veldmuis, Dwergmuis, Bosmuis en Haas.

Vleermuizen

Het veldonderzoek van 2004 wijst op het voorkomen van vier soorten vleermuizen in het plangebied. Het gaat hier om Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Watervleermuis en de Rosse vleermuis. In 2001 werden in het oostelijke gelegen landgoed Oranjewoud ook nog de soorten Franjestaart, Baardvleermuis en Gewone grootoorvleermuis waargenomen (Buro Bakker 2002, Altenburg 2002).

Vleermuizen oriënteren zich op lijnvormige elementen in het landschap, zoals houtsingels en sloten. De houtsingels en rietkragen geven 'steun' bij de plaatsbepaling, aangezien vleermuizen met behulp van een sonar hun positie bepalen en hun prooi pakken (Kapteyn 1995). In de luwte van bomen en oevervegetatie foerageren de vleermuizen op insecten. In het algemeen volgen ze vaste trekroutes van de slaapplekken naar de jachtgebieden. Bij vleermuizen kan onderscheid gemaakt worden in boombewonende soorten, zoals Rosse vleermuis, Watervleermuis, Ruige dwergvleermuis. Andere soorten die hun kolonies vestigen in gebouwen als kerken, boerderijen of zelfs in de spouw van doorsnee woningen zijn Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger en Meervleermuis (Kapteyn 1995). In het plangebied zijn geen kolonies aangetroffen. Er zijn geen mogelijkheden voor kraamkolonies voor vleermuizen, omdat gebouwen en dikke oude bomen in het plangebied ontbreken.

Het plangebied leent zich in beginsel als foerageergebied voor de aangetroffen vleermuissoorten. In de kern van het plangebied gaat het hierbij om lage dichtheden. Aan de randen zijn grotere aantallen jagende dieren aanwezig. De Rosse vleermuizen zijn afkomstig uit het landgoed Oranjewoud. De dieren vliegen over een breed front vanuit het landgoed in noordelijke richting. Tijdens het onderzoek werden tien exemplaren waargenomen.

Net ten oosten van het plangebied bevindt zich een belangrijke trekroute voor Gewone dwergvleermuizen, Laatvliegers en Watervleermuizen. Het betreft dieren die vanuit het landgoed Oranjewoud langs de bomenlaan van de Woudsterweg trekken. Tijdens het veldonderzoek waren hier tenminste 16 Watervleermuizen die vanuit Oranjewoud naar het noorden vlogen en minimaal negen Gewone dwergvleermuizen en twee Laatvliegers die zich vanaf het noorden naar Oranjewoud verplaatsten. De Watervleermuizen vlogen via een dieper gelegen greppel langs het fietspad.

4.8. SAMENVATTING ECOLOGISCHE BETEKENIS

Het onderzoeksgebied betreft een open weidelandschap. Het plangebied bestaat uit agrarisch intensief gebruikte percelen, waarbij het hoofdzakelijk om soortenarme graslanden gaat met op beperkte schaal maïsakkers. Het plangebied vormt vooral een leefgebied voor algemene amfibieën, libellen, dagvlinders en zoogdieren. De natuurwaarde van het plangebied wordt gekenmerkt door het voorkomen van goedontwikkelde slootvegetaties met Zwanebloem, kritische weidevogels Grutto en Tureluur, de Kleine modderkruipers, Vroege glazenmaker en de vleermuizen. Net buiten de oostgrens van het plangebied ligt een belangrijke trekroute voor de aangetroffen vleermuissoorten. In tabel 3 zijn deze soorten opgesomd met hun status volgens de natuurwetgeving en Rode Lijsten.

Tabel 3.

Overzicht van beschermde en bedreigde planten- en diersoorten die in het plangebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de natuurwetgeving en Rode Lijsten. Wettelijke bescherming: Flora- en faunawet (Ff) met als categorieën 1 (lichte bescherming), 2 (middelzware bescherming) en 3 (zware bescherming) (zie bijlage I van dit rapport), Habitatrichtlijn Bijlage II (H-II) en IV (H-IV), V-I – Vogelrichtlijn, Rode Lijst (RL) met als categorieën: ge = gevoelig, kw = kwetsbaar, be = bedreigd, eb = ernstig bedreigd en vdn = verdwenen. Voorkomen: + = aanwezig, - = afwezig, (+) = mogelijk aanwezig. Bij vleermuizen: f = foeragerend. v = verblijfplaats.

Soort	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Omgeving	Plangebied
Vaatplanten				
Zwanebloem	Ff-1	-	+	+
Koningsvaren	Ff-1	-	+	+
Libellen				
Vroege glazenmaker	-	kwe	+	+
Vlinders				
Rouwmantel	Ff-3	vdn	+	-
Amfibieën				
Gewone pad	Ff-1	-	+	(+)
Meerkikker	Ff-1	-	+	+
Bruine kikker	Ff-1	-	+	+
Kleine watersalamander	Ff-1	-	+	+
Vissen				
Kleine modderkruiper	H-II	-	+	+
Broedvogels				
Alle inheemse broedvogels	Ff-2	-	+	(+)
Grutto	Ff-2,	ge	+	+
Tureluur	Ff-2,	ge	+	+
Zoogdieren				
Waternleermuis	Ff-3, H-II, H-IV	-	+	f
Gewone dwergvleermuis	Ff-3, H-IV	-	+	f
Laatvlieger	Ff-3, H-IV	-	+	f
Rosse vleermuis	Ff-3, H-IV	-	+	f
Overige inheemse zoogdieren ¹	Ff-1	-	+	(+)

¹ De in (de omgeving van) het plangebied voorkomende overige zoogdieren (Bosspitsmuis, Woelrat, Aardmuis, Veldmuis, Bosmuis, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Egel, Mol en Haas) zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet categorie 1 en staan niet op de Rode Lijst.

5. EFFECTEN EN BEOORDELING

Naar aanleiding van het voorkomen van beschermde soorten en de beschreven plannen, brengt dit hoofdstuk de effecten op de ecologische kwaliteiten in beeld. Voor een ecologische beoordeling dient onderscheid te worden gemaakt in directe en indirecte effecten. Directe effecten hebben betrekking op habitatverlies binnen het plangebied. Indirecte effecten betreffen verstoring, beïnvloeding van de waterkwaliteit en dergelijke. Deze zaken kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. Op de landschappelijke aspecten van de ingreep wordt in dit rapport niet ingegaan.

We maken hier naar analogie van de handreiking van LNV voor Werken aan Natura 2000 (LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (habitatverlies/winst: paragraaf 5.1), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring: paragraaf 5.2) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering/effecten op SBZ's: paragraaf 5.3). Hieronder zijn voor het plangebied de verschillende aspecten nader uitgewerkt. In paragraaf 5.4 zijn de ecologische effecten die in en buiten het plangebied kunnen optreden, beoordeeld in het licht van de wet- en regelgeving.

5.1. VERLIES AAN HABITAT

Het meest directe effect waar planten en dieren mee te maken krijgen is verlies van leefgebied. Dat kan tot gevolg hebben dat individuen of populaties verdwijnen.

Door de realisatie van het plan verdwijnen de agrarische intensief gebruikte graslanden en akkers. Dit betreft geen bijzondere graslandvegetaties en de graslanden bestaan uit (zeer) algemene vegetaties. In het gebied verdwijnen goed ontwikkelde slootvegetaties en de groeiplaatsen van de beschermde Zwanebloem en Koningsvaren.

Met de realisering van het project verdwijnt ook het leefgebied voor algemene dagvlinders en libellen, vissen, amfibieën, zoogdieren en broedvogels. Hierbij is de Rode-Lijstsoort Vroege glazenmaker betrokken. Voor Grutto en Tureluur wordt het leefgebied ongeschikt en deze soorten komen na realisering van het project niet meer in het plangebied voor. Een deel van de sloten van het plangebied worden ongeschikt voor de beschermde Kleine modderkruiper, maar de waterrijke invulling van het plangebied (figuur 1) biedt deze soort voldoende leefgebied.

Het foerageergebied van de vleermuizen blijft grotendeels gehandhaafd. Voor een aantal vleermuizen als Gewone dwergvleermuis en Laatzvlieger wordt het plangebied aantrekkelijker. Door het verdwijnen van de sloten zal voor de Watervleermuis het plangebied minder aantrekkelijk worden. De trekroute van de vleermuizen ligt net buiten de oostgrens van het plangebied en wordt bij de inrichting van de woonwijk niet aangetast.

5.2. ACHTERUITGANG IN KWALITEIT

Naast direct verlies aan habitat en de daarin levende soorten kan ook sprake zijn van een verlies aan kwaliteit van leefgebieden. Dit kan optreden door bijvoorbeeld verdroging (grondwateronttrekking) en verontreiniging. Hierdoor sluiten de abiotische en biotische omstandigheden mogelijk niet meer aan op de habitateisen van de voorkomende soorten.

Chemisch effecten

Bij chemische effecten moet gedacht worden aan allerlei stoffen die in het gebied terecht kunnen komen, bijvoorbeeld door verontreiniging, uitstoot van meststoffen of inlaat van gebiedsvreemd water. Chemische effecten spelen bij het onderhavige plan geen rol.

Fysieke effecten

Achteruitgang van de kwaliteit van het leefgebied als gevolg van fysieke effecten kan betrekking hebben op grondwateronttrekking, peilverlaging, verdichting van de omgeving of het opwerpen van fysieke barrières, zoals stuwen en wegen. Fysieke effecten spelen bij het onderhavige plan geen rol.

Verstoring

Tijdelijke verstoring

De bouwactiviteiten leiden tot een tijdelijke verstoring van de directe omgeving en deze treft vooral vogels en zoogdieren. Het plangebied vervult een functie als (onderdeel van een) foerageergebied van vleermuizen. Waarschijnlijk zal er tijdens de werkzaamheden voor hen nauwelijks verstoring zijn, omdat vleermuizen foerageren buiten de uren waarin de werkzaamheden op de planlocatie zullen plaatsvinden.

Na de herinrichting is sprake is van permanente verstoring. Deze heeft betrekking op visuele verstoring, geluidsverstoring, lichtverstoring en verstoring door menselijke activiteiten.

Lichtverstoring

Verlichting werkt verstorend op het dag- en nachtleven van dieren en planten (de Molenaar *et al.* 1997a, b, 2000, Limpens & Twisk 2004). Vooral nachtactieve dieren (zoals een aantal vleermuissoorten), maar ook weidevogels en pleisterende watervogels zijn daarvoor gevoelig (de Molenaar *et al.* 2000). Het kwantitatieve effect hangt samen met de hoeveelheid verlichting, plaats van de lantaarns en de lichtsterkte.

Vleermuissoorten als de Meervleermuis, Watervleermuis en Gewone grootvleermuis kunnen worden verstoord door lichtuitstraling. Andere soorten, zoals Laatvlieger, Rosse vleermuis en Ruige en Gewone Dwergvleermuis, trekken zich minder aan van kunstverlichting en jagen zelfs geregeld op insecten die door lampen worden aangetrokken (Limpens *et al.* 1997, de Molenaar *et al.* 1997 a, b). Over het algemeen hebben onverlichte situaties de voorkeur (Limpens *et al.* 1997).

Langs de oostgrens van het plangebied ligt een belangrijke trekroute van de Watervleermuis. In de inrichtingsschets wordt aan de oostkant vooral open water aangegeven. Bij de voorgestelde inrichting zal geen negatief effect optreden ten aanzien van lichtverstoring.

5.3. RUIMTELIJKE SAMENHANG

Versnippering

Versnippering van leefgebieden is in Nederland voor de flora en fauna met een geringe mobiliteit één van de grootste bedreigingen. Populaties kunnen geïsoleerd raken waardoor ze genetisch verarmen en de kans op uitsterven toeneemt. Uitzwermende dieren hebben daarnaast minder kans in een geschikt habitat terecht te komen, waardoor de kans op uitwisseling en (her)kolonisatie gering is. Om stabiele populaties te garanderen, zijn voor veel soorten grote oppervlaktes aaneengesloten gebied nodig. Eén van de manieren om de effecten van de sterke versnippering in ons land te verzachten, is de aanleg van verbindingzones.

De aanleg van de woonwijk leidt niet tot extra versnippering van het landschap, omdat het plangebied tegen de bebouwde kom van Heerenveen aan ligt.

Relatie met de in de omgeving liggende SBZ's

Wanneer de ruimtelijke samenhang met de SBZ's (en bijbehorende beschermde soorten) in de omgeving wordt verstoord, dan kan dit negatieve effecten hebben voor het betreffende SBZ en eventueel voor een aantal soorten waarvoor de SBZ is aangewezen. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ's. De geplande werkzaamheden hebben geen invloed op deze SBZ's.

5.4. BEOORDELING IN HET LICHT VAN DE WET- EN REGELGEVING

Deze paragraaf beoordeelt de effecten in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Flora- en faunawet. Hiertoe zijn de verwachte effecten (paragraaf 5.1-5.3) gelegd naast de bepalingen die voortvloeien uit deze regelgeving. Sommige effecten blijken dan tot overtreding van verbodsbepalingen te leiden, anderen niet.

Vogelrichtlijn

Het plangebied ligt nabij De Deelen dat is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Gezien de relatief grote afstand en het landgebruik van het tussenliggende gebied, bestaan er geen ecologische relaties tussen het plangebied en de SBZ. Er zijn daarom geen belangrijke negatieve effecten op de SBZ De Deelen te verwachten. Vanuit het oogpunt van gebiedsbescherming stuit de bouw van de woonwijk niet op bezwaren in het kader van de Vogelrichtlijn.

Binnen het plangebied hebben de effecten betrekking op een habitatverlies van algemene terreintypen en een toename van de verstoring door licht en menselijke aanwezigheid van algemeen voorkomende soorten. De Vogelrichtlijn bepaalt dat geen werkzaamheden tijdens de broedperiode mogen worden uitgevoerd, indien daarmee broedende vogels worden verstoord. Het maakt daarbij in beginsel niet uit of het om zeldzame of algemene vogels gaat. In de Flora- en faunawet is deze bepaling verder uitgewerkt (zie hieronder).

Habitatrichtlijn

De nabijgelegen SBZ Rottige Meenthe en Brandemeer is aangemeld als Habitatrichtlijngebied. Zoals de voorgaande paragrafen aangegeven, gaan door de plannen geen kwalificerende habitats verloren en worden geen kwalificerende soorten bedreigd.

Vanuit het oogpunt van gebiedsbescherming stuit de bouw van de woonwijk niet op bezwaren in het kader van de Habitatrictlijn.

Artikel 12 van de Habitatrictlijn stelt dat geen sprake mag zijn van opzettelijke verstoring van vleermuizen tijdens perioden van voortplanting, tijdens afhankelijkheid van de jongen en tijdens de trek of overwintering. Ook mogen de rust- en voortplantingsplaatsen niet worden beschadigd of vernield. Aangezien in het plangebied geen kolonies zijn gehuisvest, is dit hier niet van toepassing.

In het plangebied komen foeragerende vleermuizen voor die vermeld zijn op bijlage IV van de Habitatrictlijn. Langs de oostgrens van het plangebied is een belangrijke trekroute aanwezig. Deze zal gehandhaafd blijven bij de realisering van de huidige plannen.

De kwaliteit van het foerageergebied in het plangebied voor vleermuizen verandert, maar zal wel geschikt blijven voor vleermuizen. Aangezien het in dit geval om algemene soorten gaat, komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar. Wel dienen vleermuizen te allen tijde strikt beschermd te worden en is het zaak om mitigerende maatregelen te treffen om waar mogelijk de negatieve effecten te beperken. De bescherming van soorten vermeld op bijlage IV van de Habitatrictlijn, wordt in de Flora- en faunawet verder uitgewerkt.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (waarin ook de Europese regelgeving ten aanzien van de bescherming van soorten is opgenomen) bepaalt dat ingrepen waarbij verbodsbepalingen worden overtreden, getoetst moeten worden (zie bijlage I). Dit geldt ook voor de realisering van het project 2^e en 3^e fase Skoatterwâld. Met deze ruimtelijke ingreep verliezen de in het plangebied aanwezige beschermde soorten een deel van hun leefgebied (overtreding artikel 11). Bovendien zal een aantal beschermde soorten verstoord of anderszins geschaad worden (overtreding artikel 8, 9, 10 en/of 12). Hieronder is voor de drie beschermingscategorieën van de Flora- en faunawet beschreven in hoeverre conflicten optreden met de beoogde werkzaamheden.

Licht beschermde soorten (eerste categorie)

Er komt in het gebied een aantal algemene beschermde dieren- en plantensoorten voor, namelijk de Kleine watersalamander, Meerkikker, Aardmuis, Egel, Bosmuis, Haas, Koningsvaren en Zwanebloem. Deze soorten behoren volgens de nieuwe AMvB tot de categorie, waarvoor bij ruimtelijke ingrepen geen ontheffing meer nodig is.

Middelzwaar beschermde soorten (tweede categorie)

Er zijn in het plangebied ook soorten aangetroffen waarvoor bij ruimtelijke plannen en ingrepen slechts vrijstelling wordt verleend mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een door de minister van LNV goedgekeurde *gedragscode*. Dit betreft de volgende soort de Kleine modderkruiper. De gedragscode dient door een sector of ondernemer zelf opgesteld te worden en ter goedkeuring te worden ingediend bij de minister van LNV. Voor deze soort is echter nog geen gedragscode beschikbaar.

Zolang gedragscodes nog niet beschikbaar zijn, moet voor de betreffende soorten een ontheffingsaanvraag worden ingediend. Hierbij wordt getoetst of:

- er geen afbreuk wordt gedaan aan gunstige staat van instandhouding van de soort
- er bij de werkzaamheden of het gebruik er in redelijkheid alles aan gedaan wordt om een wezenlijk negatieve invloed op de soorten te voorkomen. Voor dieren houdt dit ondermeer in dat ze niet gedood of verwond mogen worden en dat hun nesten, holen of

andere voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen niet mogen worden beschadigd, verstoord en dergelijke.

De inrichting van het plangebied richt zich op de ontwikkeling van een waterrijke omgeving. Op deze manier blijft voldoende leefgebied voor de Kleine modderkruiper aanwezig en wordt het voorkomen van deze soort in het plangebied worden hierdoor behouden. De gunstige staat van instandhouding van deze soort blijft in het plangebied gewaarborgd.

Bij de demping van de sloten in het plangebied kan gebruik worden gemaakt van een procedure die de negatieve gevolgen voor deze soort tot een minimum beperkt. Om hen niet te verstoren tijdens de voortplanting (in voorjaar en zomer) of overwintering kunnen sloten het best in de maanden september - oktober worden gedempt. De werkzaamheden zoals het graven en dempen van watergangen worden zoveel mogelijk gefaseerd uitgevoerd, waardoor de vissen de gelegenheid hebben zich elders te vestigen. Het dempen kan het beste vanaf één zijde gebeuren, zodat de vissen en amfibieën de kans krijgen om via de andere zijde de sloot te verlaten. Als er geen vluchtweg aanwezig is (bij een afgesloten water) kunnen de vissen het beste worden weggevisst en in een ander nabij water worden uitgezet. Hierbij moeten voorafgaand aan deze werkzaamheden zo veel mogelijk worden weggevangen door deskundigen en verplaatst naar gelijkwaardige wateren voordat een sloot wordt gedempt. De gevangen Kleine modderkruipers worden overgebracht naar de sloten die in de inrichtingsschets zijn opgenomen.

Zwaar beschermde soorten (derde categorie)

In het plangebied komen soorten voor, die in de nieuwe AMvB zware bescherming genieten. Hierbij horen ook de soorten die op bijlage-IV van de Habitatrictlijn staan. Deze soorten zijn de Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis en Watervleermuis. Indien ruimtelijke ingrepen plaatsvinden die deze soorten of hun leefgebied schaden, wordt geen vrijstelling verleend, ook niet op basis van een gedragscode. Een ontheffingsaanvraag is dan noodzakelijk. Er vindt dan een zogenaamde *uitgebreide toets* plaats, waarbij getoetst wordt aan drie criteria: 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang, 2) er is geen alternatief voor het project en 3) het project doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Aan alledrie de criteria moet voldaan zijn.

In het plangebied zijn geen kolonies of verblijfplaatsen geconstateerd. Het plangebied fungeert als een foerageergebied en zal deze functie voor de soorten behouden. De gunstige staat van instandhouding voor de aangetroffen vleermuizen komt niet in het geding bij de realisering van het project.

Aan de oostkant van het plangebied is een belangrijke trekroute van Watervleermuis, Laatvlieger en Gewone dwergvleermuis aanwezig. Deze wordt niet negatief beïnvloed door het huidige plan.

Vogels

Ten aanzien van de in het plangebied broedende vogels geldt dat het in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en de Flora- en faunawet verboden is om hen in hun broed-, rust- of verblijfplaatsen te verstoren. Voor de vogelsoorten in het plangebied valt het broedseizoen in de periode tussen 15 maart en 15 juli.

Het is juridische vrijwel onmogelijk om ontheffing te krijgen voor het verstoren van broedende vogels en hun nesten. Wanneer de kritieke werkzaamheden, zoals het weghalen van bomen en struiken, het afgraven van grond en het bouwrijp maken van het plangebied, vòòr het broedseizoen worden uitgevoerd, is de kans klein dat daar broedvogels gaan

nestelen. Er is dan geen gedragscode, noch een uitgebreide toets nodig. Daarbij is het van belang om de werkzaamheden zo te uitvoeren dat geen nieuwe broedgelegenheid wordt gecreëerd. Dat kan bijvoorbeeld door gekapt hout weg te halen en zandwallen af te dekken zodat Oeverzwaluwen er niet in kunnen nestelen. Wanneer tijdens de werkzaamheden vogels alsnog in het plangebied gaan broeden, dienen de werkzaamheden te worden stilgelegd.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

De ontwikkelingen in het plangebied vormen geen bedreiging voor de natuurwaarden van de Ecologische hoofdstructuur. Ook maakt het plangebied geen deel uit van gebieden die in het kader van de EHS zijn aangewezen als toekomstige (robuuste) verbindingen.

Overige wetgeving

Het plangebied is niet aangewezen als natuurgebied in de zin van de Natuurbeschermingswet.

6. CONCLUSIES

6.1. CONCLUSIES

Deze paragraaf geeft een samenvatting van de conclusies omtrent de ecologische kwaliteit van de omgeving van het plangebied, de effecten van beoogde werkzaamheden en de beoordeling van de plannen in het licht van de huidige wet- en regelgeving.

Ecologische kwaliteiten

- In de omgeving van het plangebied liggen het Habitatrichtlijngebied Rottige Meenthe en Brandemeer en het Vogelrichtlijngebied De Deelen.
- Het plangebied vormt vooral een leefgebied voor algemeen voorkomende beschermde amfibieën, vogels en zoogdieren.
- In het plangebied komen ook libellen waaronder de zeldzame en niet beschermde Vroege glazenmaker en algemene niet beschermde dagvlinders voor.
- Het plangebied bevat goedontwikkelde slootvegetaties met Zwanebloem, het voorkomen van kritische weidevogels Grutto en Tureluur, Kleine modderkruipers en foeragerende vleermuizen.
- Langs de oostgrens van het plangebied ligt een belangrijke trekroute voor Watervleermuis, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger.

Effecten

- Er zijn geen negatieve effecten vanuit het plangebied op de SBZ's te verwachten
- Door de plannen treedt biotoopverlies op van intensief gebruikt agrarische percelen en de sloten met bijhorende vegetaties. Door realisatie van het project verdwijnt het leefgebied voor algemene voorkomende dagvlinders, libellen, vissen, amfibieën, zoogdieren en broedvogels.
- Voor de soorten beschermde Grutto, Tureluur wordt het plangebied ongeschikt en deze soorten verdwijnen uit het plangebied.
- Een deel van het leefgebied van de Kleine Modderkruiper en Vroege glazenmaker verdwijnt.
- De foerageerkwaliteit van het plangebied voor vleermuizen verandert mogelijk, maar het plangebied zal tijdens de werkzaamheden en na realisatie wel geschikt blijven voor de vleermuissoorten.
- Bij de uitvoering van de herinrichting is er geen negatief effect te verwachten op de kwaliteit van de trekroute van vleermuizen.

Beoordeling

Uit een beoordeling van de effecten in het licht van de natuurwetgeving blijkt het volgende:

- Herinrichting van het plangebied is niet strijdig met de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.
- Ten aanzien van de Flora- en Faunawet geldt, dat er voor de algemene beschermde soorten (categorie 1) geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd, omdat voor deze soorten vrijstelling aan de orde is.
- In het kader van de Flora- en faunawet moet voor de Kleine Modderkruiper ontheffing worden aangevraagd. Hierbij moet aan volgende voorwaarden worden voldaan:

- **Voorwaarde:** De gunstige staat van instandhouding komt door de uitvoering niet in gevaar. Aan deze voorwaarde wordt voldaan door de waterrijke inrichting van het plangebied. Voor de Kleine modderkruiper is in de toekomstige situatie voldoende leefgebied aanwezig om het voorkomen van de soort in het plangebied te waarborgen.
- **Voorwaarde:** De uitvoering van de werkzaamheden is zodanig dat de individuen van de Kleine modderkruiper zo weinig mogelijk in hun voortbestaan worden bedreigd. In hoofdstuk 5 pagina 21 is aangegeven welke informatie en welke maatregelen van belang zijn om aan deze voorwaarde te kunnen voldoen. Het gaat hier om visvriendelijke dempen van sloten en verplaatsten van exemplaren van de Kleine modderkruiper. De werkzaamheden dienen in overeenstemming hiermee te worden uitgevoerd. De implementatie van deze voorwaarden dient te zijn opgenomen in het projectplan en ter goedkeuring worden voorgelegd aan het Ministerie van L.N.V teneinde ontheffing voor deze soort te kunnen krijgen.
- Ten aanzien van de in het plangebied broedende vogels geldt dat het in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en de Flora- en faunawet verboden is om hen in hun broed- , rust- of verblijfplaatsen te verstoren. Voor de vogelsoorten in het plangebied valt het broedseizoen in de periode tussen 15 maart en 15 juli. Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen starten, is er geen sprake van overtreding.
- Ten aanzien van de in het plangebied foeragerende vleermuizen geldt dat de gunstige staat van instandhouding van deze soorten niet in het geding komt.

LITERATUUR

- Altenburg, W. 2002. Ecologische beoordeling t.a.v. de bouw van een museum en landgoed-herstel bij Oranjewoud. A&W-rapport 378, Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. Vijfde Herpetologeografisch verslag. Lacerta/ KNNV Uitgeverij, Hoogwoud.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij, Haarlem / Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging KNNV, Utrecht.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (eds.) 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Buro Bakker. 2002. Ecologisch onderzoek Noordelijk deel landgoed Oranjewoud Buro Bakker, Assen.
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2003. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen
- Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.
- Limpens, H. & P. Twisk 2004. Met vleermuizen overweg. Rijkswaterstaat, Delft/ Nederlandse Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- LNV 2003. Nota Ruimte. . Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- LNV 2004. Besluit Rode lijsten flora en fauna. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Molenaar, J.G. de & D.A. Jonkers 1997b. Wegverlichting en Natuur (II). Haalbaarheidsstudie aanvullend onderzoek. IBN-Rapport 336, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & M.E. Sanders 2000. Wegverlichting en Natuur (III). Lokale invloed van wegverlichting op een gruttopopulatie. DWW-Rapport P-DWW-2000-024. Alterra-rapport 064, Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & R.J.H.G. Henkens 1997a. Wegverlichting en Natuur (I). Een literatuurstudie naar de werking en effecten van licht en verlichting op natuur. IBN-Rapport 287, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Nie, H.W. de 1996. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen. Stichting Atlas verspreiding Nederlandse zoetwatervissen. Media Publishing Int., Doetinchem.
- Nöllert, A. & C. Nöllert 2001. Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.

- Roomen, M.W.J. van, A. Boele, M.J.T. van der Weide, E.A.J. van Winden & D. Zoetebier 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-97. Actueel overzicht van Europese vogelwaarden in aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones en andere belangrijke gebieden. SOVON-informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Tax, M.H. 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland/ Vlinderstichting, Wageningen.
- Vlinderwerkgroep Friesland & De Vlinderstichting 2000. Dagvlinders in Fryslân; het vluchtige vastgelegd. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden/ Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging KNNV, Utrecht.
- Wasscher, M.R. Ketelaar, M. van der Weide, A. Stroo, V. Kalkman, N. Dingemanse, H. Ingberg & I. Tieleman 1995. Verspreiding van de Nederlandse Libellen. (Bijlage bij Nieuwsbrief EIS-Nederland 23). Stichting European Invertebrate Survey, Leiden.
- Zollinger, R., R. Creemers & F. Spikmans m.m.v. M. Verdijk, B. Prudon, H. de Nie & Werkgroep Poldervissen RAVON 2003. Gegevensvoorziening vis- en amfibiesoorten Annex II Habitatrichtlijn. Overzicht beste leefgebieden Kamsalamander, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Bittervoorn en Rivierdonderpad. Stichting RAVON, Nijmegen.

Geraadpleegde internetsites

www.minlnv.nl/natura 2000

www.natuurloket.nl

www.ravon.nl

www.skoaterwald.nl

www.europa.en.int

BIJLAGE 1. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING

Voor de beoordeling van de voorgenomen plannen in het onderzoeksgebied zijn de Europese en Nederlandse wetgeving van belang. Alle ruimtelijke ingrepen dienen aan deze regelgeving te worden getoetst. Van de relevante wetgeving wordt hieronder een overzicht gegeven.

Aan deze teksten kunnen geen rechten worden ontleend; voor de precieze teksten dienen altijd de oorspronkelijke documenten te worden geraadpleegd.

EUROPESE HABITATRICHTLIJN

De Habitatrichtlijn is in 1992 door de Europese Unie uitgebracht. Deze beoogt de biologische diversiteit te waarborgen, door het instandhouden van de natuurlijke en half-natuurlijke leefgebieden en de wilde flora en fauna. De Habitatrichtlijn is daarmee gericht op soortbescherming en gebiedsbescherming. Bijzondere habitats zijn genoemd in bijlage I van de richtlijn, soorten waarvoor beschermde gebieden aangewezen moeten worden zijn genoemd in bijlage II, en soorten die ook buiten beschermde gebieden bescherming behoeven zijn opgenomen in bijlage IV. De Nederlandse overheid heeft voor ons land een aantal Habitatrichtlijngebieden of Speciale beschermingszones (SBZ's) aangemeld bij de Europese Unie en deze lijst op 19 februari 2003 gepubliceerd in de Staatscourant.

De planten- of diersoorten die vermeld zijn in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn moeten te allen tijde strikt beschermd worden. In artikel 12 van de richtlijn staat, dat het verboden is deze Bijlage-IV-soorten opzettelijk te verstoren, vooral tijdens de voortplantingsperiode, de overwintering en de trek. Tevens is het verboden de voortplantings- of rustplaats te beschadigen of te vernielen. In alle gevallen waarin een project of plan significante effecten kan hebben op de betrokken soorten is een 'passende beoordeling' nodig. Met behulp van de voortoets in dit rapport wordt vastgesteld of er inderdaad een significant negatief effect kan zijn.

EUROPESE VOGELRICHTLIJN

De Europese Vogelrichtlijn (richtlijn 79/409/EG) stamt uit 1979 en is verder aangescherpt in latere jaren. De Europese Unie heeft deze richtlijn ingesteld ter behoud van de vogelstand. De Vogelrichtlijn is complementair aan de Habitatrichtlijn en heeft voor een groot deel dezelfde werking. Waar het vogels betreft is de Vogelrichtlijn van toepassing, terwijl voor alle andere flora en fauna de Habitatrichtlijn van toepassing is. De Vogelrichtlijn regelt de bescherming, het beheer en de regulering van vogelsoorten. Voor bedreigde vogels en voor trekvogels zijn ter bescherming van hun leefgebied Speciale beschermingszones (SBZ's) aangewezen (zie www.minlnv.nl/natura2000). De Speciale beschermingszones van Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn vormen samen het netwerk *Natura 2000*.

In Bijlage I van de Vogelrichtlijn staan de soorten vermeld waarvoor de Lidstaten Speciale beschermingszones moeten vaststellen. Bij de aanwijzing heeft Nederland als extra criterium toegevoegd dat binnen een SBZ tenminste 100 ha aaneengesloten natuurgebied moest voorkomen (zie van Roomen *et al.* 2000).

Buiten de in het kader van deze richtlijn aangewezen Speciale beschermingszones genieten vogels een *algemene bescherming*. De Vogelrichtlijn stelt de lidstaten verplicht voor alle vogelsoorten, waaronder trekvogels, beschermende maatregelen te nemen. De Vogelrichtlijn verbiedt het verstoren van vogels en nesten tijdens het broedseizoen. Dat betekent dat het in die periode niet is toegestaan om werkzaamheden in een gebied te starten die bedreigend zijn voor broedvogels. Voor de meeste soorten geldt een broedseizoen van 15 maart tot en met 15 juli. Wanneer voor het broedseizoen wordt gestart met de werkzaamheden, is de kans zeer gering

dat daar broedvogels gaan nestelen. Zodoende is er tijdens het daarop volgende broedseizoen geen sprake van verstoring van broedvogels. In Nederland is deze bescherming opgenomen in de Flora- en faunawet die sinds 1 april 2002 van kracht is.

FLORA- EN FAUNAWET

Per 1 april 2002 is de Flora- en faunawet (Staatsblad 1998, 402) in werking getreden die het soortenbeschermingsonderdeel van de Natuurbeschermingswet (Nb-wet) oude stijl vervangt. In deze Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Uitgezonderd hiervan zijn Zwarte en Bruine rat, Huismuis, Muskusrat, gedomesticeerde zoogdieren, gedomesticeerde vogels en een aantal vissoorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is.

De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te verontrusten, dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12). Deze artikelen luiden letterlijk als volgt:

Artikel 8.

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11.

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12.

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te

rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Ontheffing

Activiteiten die een bedreiging voor beschermde soorten inhouden, zijn zonder ontheffing op grond van de Flora- en faunawet niet toegestaan. In situaties waar geen bevredigende oplossing bestaat, kan het ministerie van LNV ontheffing verlenen van de verbodsbepalingen. In de artikelen 60 tot en met 82 (vooral de artikelen 67, 68 en 75) van de Flora- en faunawet zijn de ontheffingsmogelijkheden nader uitgewerkt. Per 1 juni 2002 is artikel 75 zodanig aangepast, dat een ander beschermingsregime mogelijk werd dan alleen het regime van de Habitatrichtlijn.

AMvB 2004

In november 2004 heeft het ministerie van LNV een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB 2004) uitgebracht met betrekking tot artikel 75, die de ontheffingverlening meer afstemt op de mate waarin soorten in hun voortbestaan worden bedreigd en de aard van de werkzaamheden die deze verstoringen kunnen veroorzaken. Een aantal soorten waarvoor volgens de huidige regeling ontheffingen aangevraagd moet worden, is dan vrijgesteld. Voor een aantal andere soorten gelden zwaardere vormen van bescherming. Hieronder staat welke wijzigingen door deze AMvB zijn opgetreden. De AMvB is sinds 1 januari 2005 van kracht.

De AMvB onderscheidt drie categorieën van soorten. De indeling is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van de soorten in Nederland, waarbij ook de Habitatrichtlijn is ingepast. De AMvB onderscheidt ook verschillende activiteiten, zoals bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen. Voor elk beschermingsregime geldt dat geen afbreuk gedaan mag worden aan de 'gunstige staat van instandhouding' van de betrokken soorten. In een aantal gevallen is het nodig volgens een zogenaamde *gedragscode* te werken. Alvorens de verschillende beschermingsregimes te benoemen, zijn hieronder eerst de onderstreepte begrippen toegelicht.

Gunstige staat van instandhouding

Zoals hiervoor is aangegeven, gaat het bij de ontheffingverlening altijd om de vraag of de

gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Hieronder wordt verstaan (Europese Commissie 2000, www.europa.eu.int): 'staat van instandhouding van een soort: het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in artikel 2 bedoelde grondgebied' De 'staat van instandhouding' wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- 'uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven', en;
- 'het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.'

Gedragscode

De AMvB schrijft in een aantal gevallen een gedragscode voor. Een ieder kan een gedragscode opstellen en ter goedkeuring indienen bij de minister van LNV (zie www.minlnv.nl). Het ligt echter in de rede dat bedrijven of instanties die vergelijkbare werkzaamheden verrichten zoveel mogelijk gezamenlijk een gedragscode opstellen, bijvoorbeeld per sector.

De gedragscode moet vermelden hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen voorkomen - dan wel zoveel mogelijk beperkt - kan worden. Daarbij is ook de planning van belang. Om wezenlijke invloed te voorkomen kan het nodig zijn dat werkzaamheden en gebruik niet verricht worden in de voortplantings- of broedtijd. Een gedragscode kan bijvoorbeeld beschrijven dat bij het kappen van bomen in het broedseizoen, bomen gespaard worden waar zich een nest bevindt en geen werkzaamheden worden uitgevoerd binnen een bepaalde afstand tot bomen waarin zich nesten met broedende vogels bevinden.

Als een gedragscode eenmaal is goedgekeurd, kan iedereen in beginsel volgens deze

gedragscode werken. Er moet *aantoonbaar* volgens de gedragscode gewerkt worden om van een bepaalde vrijstelling gebruik te kunnen maken. De wetgever wijst er daarbij op dat het vastleggen van gegevens in bepaalde fasen van de werkprocessen kan bijdragen aan het voldoen van de bewijslast.

Drie beschermingsregimes

Het gaat om de volgende beschermings-categorieën:

Categorie 1: Licht beschermde soorten:

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt een vrijstelling voor algemene beschermde soorten die zijn genoemd in tabel 1 bij de AMvB. Verlening van vrijstelling van deze soorten doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding. Voor deze activiteiten hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

Voor andere activiteiten dan hierboven genoemd is voor de algemene, beschermde soorten wel een ontheffing nodig. Een ontheffingsaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort' (de zogenaamd 'lichte toets').

Categorie 2: Middelzwaar beschermde soorten:

Bij bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, geldt een vrijstelling voor soorten in tabel 2 bij de AMvB, mits aantoonbaar wordt gewerkt volgens een door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Uitzondering hierop vormen de soorten en activiteiten die zijn vermeld in categorie 3.

In Tabel 2 bij de genoemde AMvB zijn de soorten die vallen onder deze categorie benoemd. Hieronder vallen ook alle broedvogels.

Categorie 3: Zwaar beschermde soorten:

Voor soorten die vermeld zijn in tabel 3 bij de AMvB zijn bij activiteiten die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw geen vrijstelling, ook niet op basis van een gedragscode. Voor deze

soorten en activiteiten is een ontheffing nodig. Een ontheffingsaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
 2. er is geen alternatief;
 3. doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Deze criteria vormen de zogenaamd '*uitgebreide toets*'. De drie criteria staan naast elkaar en niet na elkaar (aan alle drie moet voldaan zijn).
- Onder dit zware regime vallen ook alle soorten die vermeld worden in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn.
- Broedvogels vallen zowel onder categorie 2 als 3.

Natuurbeschermingswet

Buiten de wetgeving en de richtlijnen die hiervoor zijn genoemd is ook de Nederlandse Natuurbeschermingswet van belang. Het onderdeel soortbescherming is overgeheveld naar de Flora- en faunawet, maar in de Nb-wet is nog wel de bescherming van bepaalde natuurgebieden geregeld. Deze Nb-wetgebieden zijn veelal particulier eigendom of van de overheid (Domeinen) en op grond van de wet kunnen de eigenaren – vrijwillig – een subsidie ontvangen om natuurbeheer te voeren. Het gaat hier om Beschermd Natuurmonumenten. Gronden in het eigendom van het rijk kunnen op grond van de wet worden aangewezen als Staatsnatuurmonument. Aanwijzing tot Beschermd of Staatsnatuurmonument legt extra bescherming op het gebied.

Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De globale invulling van de EHS stamt uit 1990 en is opgenomen in het Natuurbeleidsplan. De EHS dient in 2018 gerealiseerd te zijn. De Ecologische hoofdstructuur omvat kerngebieden (natuurreservaten), natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. In de nota *Ruimte* (LNV 2003) is opgenomen dat het Rijk samen met de provincies een aantal zogenaamd 'robuuste ecologische verbindingzones' zal realiseren. Deze verbindingen worden onderdeel van de

EHS en zullen in de streekplannen van de provincie (netto) worden begrensd. Op de globale begrenzing van de EHS is een planologisch regime van toepassing, dat gericht is op het voorkomen van onomkeerbare ingrepen. Na nettobegrenzing geldt het 'nee-tenzij-regime'. In uitzonderingsgevallen kan het Rijk de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van zwaarwegend, collectief belang. In dat geval dienen *compenserende* dan wel *mitigerende maatregelen* getroffen te worden (LNV 1992).

Internationaal Belangrijk Wetland

Vrijwel alle in Nederland aangewezen Vogelrichtlijngebieden zijn tegelijkertijd aangewezen als Internationaal Belangrijk Wetland in het kader van de internationale Ramsar Conventie. Deze status krijgt een gebied wanneer daar volgens bepaalde criteria geregeld internationaal belangwekkende aantallen watervogels worden aangetroffen.

Overige wetgeving

De verdere bescherming van natuurgebieden is in beginsel geregeld in bestemmingsplannen die voor alle gronden in Nederland worden opgesteld in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Dit geldt voor natuurgebieden in eigendom en beheer bij natuurbeschermingsorganisaties (bijvoorbeeld It Fryske Gea, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer), relatienotagebieden, gebieden die deel uitmaken van de Ecologische hoofdstructuur (en verworven zijn door een NB-organisatie) en andere gebieden met natuurlijke waarden.

Rode Lijst

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld, als 'gereedschap' bij het bepalen van prioriteiten bij natuurbescherming. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van een duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit een selectie van Nederlandse soorten, die vanwege het aantalsverloop of hun kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten voor de meeste soortgroepen wel officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status.

